

**SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI
NAUKOWEJ PRAWA KANONICZNEGO
„PARAFIA W PRAWIE KANONICZNYM I W PRAWIE POLSKIM”**

Gdańsk, 10-11 września 2012 roku

W dniach 10-11 września 2012 roku odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa Prawa Kanonicznego pt. „Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim”. Konferencję otworzył abp Sławoj Leszek Głódź, metropolita gdański. Następnie zabrał głos kard. Józef Glemp, który zwrócił uwagę, iż w dyktaturze relatywizmu zadaniem kanonistyki jest „straż Kościoła i jego obrona”. W dalszej kolejności słowo do uczestników wygłosił prof. dr hab. Józef Krukowski – prezes zarządu Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

Pierwszej, przedpołudniowej sesji przewodniczył bp dr hab. Artur Grzegorz Miziński. W tej części jako pierwszy swój referat przedłożył kard. Francesco Coccopalmerio, przewodniczący Papieskiej Rady do spraw Interpretacji Tekstów Prawnych. W swoim wystąpieniu zatytułowanym: *Il concetto di parrocchia nel CIC 1983* według kardynała, by zrozumieć pojęcie parafii w KPK 1983, należy zwrócić uwagę na trzy kanony: 515 § 1, 518, 519. Powyższe kanony należy rozumieć w uzupełnieniu o teksty Soboru Watykańskiego II. Autor wykładu zwrócił uwagę na elementy konstytutywne parafii zawarte w kan. 515 § 1, gdzie czytamy: „Parafia jest określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą pasterską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi”. A zatem parafia to:

– „wspólnota”. Członkami parafii nie są osoby ochrzczone, które nie mają pełnej wspólnoty z Kościołem. Sobór Watykański mówi, że parafia jest wspólnotą i używa takich określeń, jak: grupa wiernych, wspólnota wiernych, część trzody Pańskiej;

– „wspólnota wiernych terytorialna”. Terytorium jest obszarem określonym jakimiś granicami. Inne elementy nie są ważne (wykształcenie, poziom pobożności). Ten element terytorialny nie jest fundamentalny, gdyż kodeks mówi, że mogą być także parafie personalne, które także są wspólnotami wiernych;

– „wspólnota lokalna”. Jest to uszczegółowienie. „Lokalność” oznacza, że terytorium jest małe, wierni są blisko siebie. Wierni należący do diecezji nie są tak bliscy, jak wierni w parafii;

– „wewnątrz Kościoła partykularnego”. Jest to wspólnota niższa od wspólnoty diecezjalnej. Oznacza to, że parafia jest zależna od diecezji. Jest to relacja podporządkowania. Parafia otrzymuje od diecezji wskazania duszpasterskie;

– „proboszcz jako pasterz własny”. O proboszczu możemy mówić jako o zwierzchniku, przewodniczącym. Jest to prezbiter posłany przez biskupa. Pasterz otrzymuje od biskupa wskazania duszpasterskie.

Kardynał Coccopalmerio w zakończeniu swojego referatu zwrócił uwagę na bardzo ważną sprawę, mianowicie, że parafię możemy nazywać Kościołem w określonym znaczeniu Kościoła lokalnego (np. jesteśmy w Kościele lokalnym św. Jakuba).

Drugi referat przedłożył prof. dr hab. Bartosz Rakoczy z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu: *Pozycja parafii w prawie polskim*. Autor referatu rozpoczął od wyjaśnienia, iż państwo kontroluje przyznawanie osobowości prawnej. Władza państwowa szanuje podmiotowość prawną parafii. Następnie prof. Rakoczy omówił skutki nabycia przez parafię osobowości prawnej, czyli to, że parafia może być podmiotem prawa własności oraz może być pociągnięta do odpowiedzialności. Autor zakończył postulatami o większą znajomość wśród proboszczów prawa cywilnego i jego skutków.

Trzeci referat w drugiej sesji popołudniowej, której przewodniczył bp dr Ryszard Kasyna, wygłosił bp dr Krzysztof Nitkiewicz: *Proboszcz terytorialny i proboszcz personalny*. Autor przypomniał treść kan. 518 KPK, gdzie czytamy: „Z zasady ogólnej parafia powinna być terytorialna, a więc obejmująca wszystkich wiernych określonego terytorium. Gdzie jednak jest to wskazane, należy tworzyć parafie personalne, określone z racji obrządku, języka, narodowości wiernych jakiegoś terytorium, albo z innego jeszcze powodu”. Parafianami proboszcza personalnego są wierni wskazani w dekrecie biskupa diecezjalnego. Natomiast prawa i obowiązki proboszcza personalnego są takie same jak proboszcza terytorialnego z wyjątkiem asystowania przy zawieraniu małżeństw zgodnie z kan. 1109 KPK i 829 § 2 KKKW. Biskup Nitkiewicz szczegółowo omówił strukturę ordynariatu połowego, duszpasterstwo katolickich Kościołów wschodnich, ordynariaty wschodnie, ordynariaty dla byłych anglikanów oraz duszpasterstwo migrantów.

Czwarty wykład pt. *Wikariusz parafialny* przedstawił ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski. Najpierw przytoczył historię powstania urzędu wikariusza parafialnego oraz stan tej instytucji w KPK z 1917 roku. W poprzednim kodeksie nie było znane określenie „wikariusza parafialnego”. Używano takich określeń, jak: wikariusz aktualny, zarządca, zastępca, pomocnik, współpracownik. Obecny kodeks zerwał z tym podziałem. Kodeks Jana Pawła II zawiera sformułowanie: „Ilekcroć wydaje się to konieczne lub pożyteczne do właściwego wypełniania pasterskiej posługi w parafii”. Dwie za-

tem wskazano tutaj przyczyny: konieczność lub pożytek pasterskiej posługi. Chociaż tego wprost nie powiedziano, ocena tej sytuacji należy do biskupa diecezji. Chociaż pasterz diecezji jest sędzią, gdy idzie o ocenę przyczyn postulujących lub zalecających ustanowienie wikariusza, jednak w wielu wypadkach będzie musiał brać pod uwagę nie tylko realne potrzeby parafii, lecz także możliwości personalne diecezji. Także liczba wikariuszy parafialnych pozostawiona jest uznaniu ordynariusza, który i w tym wypadku musi wziąć pod uwagę zarówno dobro dusz, jak i stan personalny własnej diecezji.

Kolejny wkład w tej sesji wygłosił ks. prof. dr hab. Józef Wroceński: *Rady parafialne*. Profesor z UKSW omówił dwa rodzaje rad parafialnych: duszpasterską oraz ekonomiczną (administracyjną). Kodeks podaje tylko bardzo ogólną kompozycję duszpasterskiej rady parafialnej. Na jej czele stoi proboszcz, który na mocy prawa jej przewodniczy, dalej tworzą ją jego najbliżsi współpracownicy, którzy uczestniczą z racji swojego urzędu w trosce duszpasterskiej proboszcza: wikariusze parafialni, kapelani, katecheci oraz wierni świeccy – szczególnie ci, którzy pełnią w parafii stałą posługę lektora lub akolity. Kodeks ustala, że celem rady jest pomoc proboszczowi w trosce duszpasterskiej o parafię oraz pomoc w ożywianiu działalności pasterskiej w parafii. Oznacza to, że parafialna rada duszpasterska, zawsze pod autorytetem i kierunkiem proboszcza, i nigdy bez niego, studiuje sytuację duszpasterską w parafii, analizuje poszczególne problemy, określa i precyzuje różne możliwości ewentualnych zmian i kierunków działań i przedstawia je proboszczowi jako swój głos doradczy. W ten sposób wyraża się jej natura, to znaczy przez głos doradczy rady winno wyrazić się współuczestniczenie i współodpowiedzialność jej członków za całą parafię. W kwestii parafialnej rady do spraw ekonomicznych ks. prof. Wroceński zauważył, iż proboszcz jest tym, który ostatecznie podejmuje decyzje w sprawach ekonomicznych parafii. Powołanie tej rady jest obligatoryjne w każdej parafii. Zadania rady zostały sformułowane w trzech sytuacjach: zmiany proboszcza, śmierci proboszcza oraz w sytuacji normalnego funkcjonowania parafii. Konkludując, wykładowca stwierdził, że prawodawca kodeksowy podaje tylko ogólne ramy dotyczące rad parafialnych, zaś kwestie szczegółowe podaje ustawodawstwo partykularne.

Ostatni wykład tej sesji *Zarządzanie parafią w sytuacjach nadzwyczajnych* wygłosił ks. prof. dr hab. Mirosław Sitarz z KUL. Autor podkreślił, iż do sytuacji nadzwyczajnych należą *sede impedida* oraz *sede vacante*. Gdy parafia wakuje albo proboszcz, na skutek uwięzienia, zesłania czy wygnania, niezdolności lub słabego zdrowia, lub innej przyczyny, nie może wypełniać pasterskiej posługi w parafii, biskup diecezjalny winien jak najszybciej mianować administratora parafii, mianowicie kapłana, który by zastępował proboszcza. Administrator parafialny w zasadzie posiada te same prawa i obowiązki co proboszcz (wyliczają je kan. 528-535 KPK). Biskup diecezjalny w dekrecie nominacyjnym powinien jasno określić kompetencje administratora parafialnego. Posługa administratora jest tymczasowa i obowiązuje za-

sada *in sede vacante nihil innovetur*. Autor wykładu w konkluzjach stwierdził, iż kodeksowe normy w zakresie zarządzania parafią w sytuacjach nadzwyczajnych są niekompletne i należy postulować uzupełnienie ich przez ustawodawstwo partykularne.

Pierwszy dzień Międzynarodowej Konferencji Kanonistów zakończyła Msza święta koncelebrowana w Katedrze Oliwskiej.

Trzeciej sesji (następnego dnia) przewodniczył bp Antoni Dziemianko z Białorusi, a pierwszy wykład *Parafie bez własnego proboszcza. Założenia kan. 517 § 2 KPK* wygłosił ks. prof. Antonio Viana z Uniwersytetu Navarry w Pampelunie (Hiszpania). Prelegent na wstępie wyjaśnił, że może istnieć parafia bez proboszcza, lecz nie może istnieć parafia bez kapłana. W przypadku parafii bez proboszcza władza w parafii jest zarezerwowana dla kapłana-dyrektora. Kapłan ten ma kierować działalnością duszpasterską. Polega to przede wszystkim na niezbędnym wykonywaniu zadań, które wymagają same z siebie święceń. Kapłan-dyrektor jest niezbędny, by reprezentować parafię na zewnątrz. W dalszej kolejności profesor z Pampeluny omówił status diakona. Funkcje własne diakona pozwalają na wykonanie większej części posługi duszpasterskiej w parafii, a konkretnie na sprawowanie sakramentów i innych form kultu, nauczanie i pełnienie dzieł miłosierdzia. Diakon nie pozostaje w parafii bez kapłana, tak jak osoby konsekrowane i świeckie. Następnie zostały omówione funkcje osób świeckich w trosce duszpasterskiej parafii bez proboszcza, ich selekcja i nominacja. Biskupi szwajcarscy w dokumencie ze stycznia 2005 roku zasygnalizowali niebezpieczeństwo, że zważywszy na ciągły i coraz większy spadek liczny prezbiterów, nie rozpoznaje się poprawnie misji i specyficznych zadań wyświęconych szafarzy. Dołączyli tekst: „Jeśli w naszych parafiach wierni mają coraz większe wrażenie, że «wszystko idzie dobrze nawet bez kapłana» jest to znakiem, iż takie niebezpieczeństwo jest bardzo realne. Daje to do zrozumienia, że nie pojmuje się wystarczająco funkcji wyświęconego szafarza, to znaczy tego, że Kościół, Ciało Chrystusa, nie może żyć bez swojej Głowy-Chrystusa”. W konkluzji profesor Viana stwierdził, że kanonicznym zamiarem próbującym zreorganizować parafię muszą towarzyszyć postawy, które mają zdecydowanie duchowe piętno.

Kolejny wykład zaprezentował ks. prof. dr hab. Józef Krzywda z UPJPII: *Kompetencje proboszcza w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła*. Prelegent w pierwszej fazie wystąpienia przywołał teksty Soboru Watykańskiego II (zwłaszcza dekret *Christus Dominus*). Następnie profesor z Krakowa skoncentrował się na zagadnieniu wierności słowu, czyli na nieskazitelności głoszenia przez proboszcza Słowa Bożego. W posłudze słowa, która winna się opierać na Piśmie Świętym, Tradycji, liturgii, Nauczycielskim Urzędzie i życiu Kościoła, należy przedstawiać w całości i wiernie tajemnicę Chrystusa. Następnie wykładowca zwrócił uwagę, iż poznanie parafialnej wspólnoty jest jednym z podstawowych warunków owocnego głoszenia Ewangelii.

Z kolei w następnym referacie: *Kompetencje proboszcza w realizacji misji uświęcającej Kościoła* ks. prof. dr hab. Józef Krukowski w pierwszym punkcie wystąpienia omówił pojęcie misji uświęcającej Kościoła, następnie pojęcie kompetencji i w trzeciej części omówił zakres kompetencji w dziedzinie uświęcającej misji Kościoła. Profesor Krukowski skupił się zasadniczo na tej ostatniej części, wymieniając konkretne funkcje powierzone proboszczowi w parafii:

- udzielanie chrztu;
- udzielanie sakramentu bierzmowania osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci, według przepisu kan. 883, n. 3;
- udzielanie Wiatyku i namaszczenia chorych, z zachowaniem przepisu kan. 1003, §§ 2 i 3, a także udzielanie apostołskiego błogosławieństwa;
- asystowanie przy zawieraniu małżeństw i błogosławieniu małżeństw;
- odprawianie pogrzebów;
- świece źródła chrzcielnego w okresie wielkanocnym;
- prowadzenie procesji poza kościołem;
- dokonywanie uroczystych poświęceń poza kościołem;
- bardziej uroczyste sprawowanie Eucharystii w niedziele i święta.

Do innych funkcji należą także: dbanie, by Eucharystia była centrum życia parafialnego, Msza *pro populo*, spowiadanie wiernych na mocy urzędu, udzielanie dyspens, władza dyspens od przysięgi.

Czwartą sesję poprowadzi także bp Antoni Dziemianko. Zostały wygłoszone dwa referaty. Pierwszy: *Kancelaria parafialna* wygłosił ks. prof. dr hab. Wiesław Wenz. Prelegent przypomniał definicję kancelarii parafialnej. Następnie zwrócił uwagę na księgi parafialne, a wśród nich na szczególną rolę ksiąg chrzcielnych. Księga ochrzczonych to świadectwo tego, co się dokonało w określonym dniu z inspiracji Ducha Świętego. Profesor z Wrocławia podkreślił również, iż posługiwanie w kancelarii jest ciągłym przygotowywaniem, od chrztu a kończąc na pogrzebie. Kapłan powinien być do tego posługiwania przygotowany. Odpowiedzialność za kancelarię spoczywa na biskupie i wiąże się z wizytacją kanoniczną. Jest to także odpowiedzialność zbawcza proboszcza. Ostatni referat w tej sesji i podczas całej konferencji wygłosił ks. prof. dr hab. Stanisław Dubiel: *Zarządzanie dobrami materialnymi parafii*. Po ogólnym wprowadzeniu w problematykę zarządzania dobrami w Kościele i diecezji, prof. Dubiel przeszedł do konkretnych zadań proboszcza w tej materii. I tak:

- powinni wobec ordynariusza lub jego delegata złożyć przysięgę, że będą dobrze i sumiennie zarządzać;
- mają sporządzić dokładny i szczegółowy inwentarz, który winni oni podpisać, rzeczy nieruchomości, rzeczy ruchomych czy to kosztownych, czy należących do dóbr kultury, czy też innych, z opisem ich wartości, a sporządzony należy zweryfikować;

- jeden egzemplarz tego inwentarza powinien być przechowywany w archiwum zarządu, drugi zaś w archiwum kurii; w obydwu egzemplarzach trzeba odnotowywać każdą zmianę, jaka zachodzi w stanie majątkowym;
- czuwać, ażeby powierzone ich pieczy dobra nie przepadły lub nie doznały jakiegóż szkody, zawierając w tym celu w razie potrzeby odpowiednie umowy ubezpieczające;
- troszczyć się, żeby własność dóbr kościelnych była zabezpieczona środkami ważnymi według prawa państwowego;
- przestrzegać przepisów zarówno prawa kanonicznego, jak i państwowego (kodeks pracy), albo wydanych przez fundatora, ofiarodawcę lub uprawnioną władzę, a zwłaszcza starać się, by Kościół nie poniósł szkody wskutek nieprzestrzegania ustaw państwowych;
- pobierać skrupulatnie i we właściwym czasie dochody z dóbr i należności, pobrane zaś przechowywać bezpiecznie i używać ich zgodnie z wolą fundatora albo z normami prawnymi;
- wypłacać w ustalonych terminach procenty, należne z tytułu pożyczki lub zastawu, czuwając nad odpowiednim zwrotem głównej sumy długu;
- pieniądze pozostałe po pokryciu wydatków, które mogą być korzystnie ulokowane, ulokować za zgodą ordynariusza na korzyść osoby prawnej;
- mieć należycie prowadzone księgi przychodów oraz rozchodów;
- pod koniec każdego roku sporządzić sprawozdanie z zarządu;
- dokumenty i dowody, na których opierają się prawa Kościoła lub instytucji do majątku, należycie porządkować i przechowywać w odpowiednim archiwum oraz strzec ich; autentyczne zaś ich odpisy, gdy się to da łatwo uczynić, złożyć w archiwum kurii.

Po dyskusji głos zabrał ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, który podziękował wszystkim za udział w konferencji i zaprosił wszystkich do udziału w przyszłorocznej konferencji, która odbędzie się w Kielcach.

Ks. Robert Kantor